

НОВА ОНТОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті автор розглядає фундаментальні відмінності між світоглядними підходами в традиційній та інноваційній системах знань. На основі аналізу останніх наукових досягнень квантової фізики і космології, а також критики світоглядних основ сучасного «наукового реалізму» маємо висновок про те, що вихід з світоглядної кризи сучасної науки слід шукати в розробці нової Духовної парадигми мислення. У статті розкрито сутність поняття «свідомість» і вказано на серйозні зауваження до традиційної теорії пізнання людини. Стаття містить обґрунтування щодо необхідності використання інноваційної онтологічної парадигми та впровадженні нового наукового напрямку – квантової психології.

Ключові слова: еволюція; нова онтологічна парадигма; інноваційна система знань; квантова психологія; свідомість; субстанція Буття; енергія; спостерігач; матерія.

Постановка проблеми. Понад трьох століть ми жили в старій академічній парадигмі, яка стверджувала, що світ ніхто не створював, він існував і буде існувати завжди. У ХХ столітті внаслідок відкриттів, в першу чергу, у галузі квантової фізики сформувався гіпотеза, що наш Всесвіт, зокрема й Сонячна система, виник у результаті Великого Вибуху.

Сьогодні ми стоїмо на порозі *створення* (на базі теорії суперструн) *теорії всього*, яка, сподіваємося, врешті-решт об'єднає теорію загальної відносності Альберта Ейнштейна й теорію квантової механіки. Передбачається, що вищезгадана теорія об'єднає чотири головні Вселенські взаємодії: гравітацію, сильну й слабку ядерну взаємодію та електромагнетизм. Саме це має дати відповідь на запитання, що впродовж багатьох століть турбують людство: «Як і звідки виник Всесвіт? Якою є його справжня природа? Як почалося життя на Землі? Що включає в себе антропний принцип, згідно з яким з'явилася й еволюціонує людина?» і т. д.

Стверджуємо, що людина еволюціонує не за сценарієм так званої теорії Чарльза Дарвіна, яку він перед своєю смертю назвав гіпотезою. Закони її розвитку набувають духовний сенс і зміст, що *не дозволяють* розглядати появу свідомої істоти в якості випадкового, сліпого процесу, який не має певної програми і спрямованості в своїй еволюції. Сьогодні, коли всьому світові відомі відкриття в галузі квантової механіки, нової молекулярної біології, нейрофізіології, епігенетики й багатьох інших галузей сучасної науки, важко або практично неможливо пояснити низку *невідповідностей* у традиційній еволюційній парадигмі, в тому числі: походженні, існуванні та розвитку людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З урахуванням специфіки обраної теми, слід зазначити, що проблематикою розвитку людини займалися такі зарубіжні вчені, як: Н. Бор, С. Волинські, В. Гейзенберг, Д. Діспенза,

Ф. Капра, Н. Кобоз'єв, Б. Ліптон, Г. Непокойчицький та багато інших. Однак, залишаються невирішені питання, які підлягають подальшому дослідженню щодо розвитку людини з точки зору нової системи знань про її природу, інноваційної онтологічної парадигми, квантової психології.

Мета статті полягає у розкритті авторського бачення розвитку людини в системі формування особисті у контексті порівняння з тим, як вони висвітлені *в діючій та інноваційній системах знань*.

Методи дослідження. Для досягнення мети і розкриття актуальності тематики було використано систему теоретичних і емпіричних методів дослідження: аналіз, дедукція, індукція, моделювання, абстрагування, а також специфічні методи дослідження, такі як: спостереження та експеримент.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, у *традиційній системі* людина розглядається як суб'єкт й об'єкт *лише одного - матеріального світу*, що представлений у науці як двочлен «*матерія – енергія*». Саме до нього сучасний соціум накріпко «прив'язав» людину, таким чином, загнавши її в перманентні незліченні проблеми та страждання. В *інноваційній системі*, людина розглядається як суб'єкт й об'єкт *двох світів: енергоінформаційного*, що функціонує в межах запропонованої нами *онтологічної моделі «Свідомість – Інформація – Енергія – Матерія»*, і *фізичного світу* [7, 107].

Кардинальну відмінність між зазначеними системами знань про людину також можна спостерігати, коли йтиметься мова про її природу з позицій *існуючих форм життя*: традиційна система розглядає людину *тільки в білково-нуклеїновій формі*, інноваційна – у *двох: енергоінформаційній (польовій) і білково-нуклеїновій*, де *остання форма керується першою*.

Фундаментальну відмінність між зазначеними світоглядними підходами в обговорюваних системах знань ми також спостерігаємо в *сакральних питаннях про те, що керує життям людини на рівні клітини*. Традиційна система, незважаючи на революційні наукові відкриття в галузі нової молекулярної біології, епігенетики [8] та інших наук, залишається на старих позиціях: *молекулярна ДНК керує життям клітини*, тобто її ядро, де знаходяться ці молекули, є центром управління існування живого. Водночас, у *парадигмі нових знань насправді життям керують польові структури* і роблять вони це через мембрану клітини, яка сприймає й передає вплив із зовнішнього середовища. *Мембрана контролює поведінку й фізіологію клітини, вмикаючи й вимикаючи гени* [9, 139] (курсив мій – В.К.). Завдяки цьому кожна наша клітина *активно реагує на думки людини, її переконання й залежно від їх забарвлення (позитивного чи негативного) взаємодіє з квантовою природою Всесвіту*. Якщо клітина мислить, складаючись лише з молекул і атомів і не маючи центральної нервової системи - тобто мозку, це означає, що розумний початок варто шукати не на рівні великих структур організму [6, 49].

Останнє твердження є надзвичайно важливим, тому що воно *відкриває* унікальні можливості щодо потужної перспективи людини в формуванні її

особистісної реальності у разі *наявності* у неї знань про таку взаємодію. І в той же час, якщо не володіти відповідними знаннями, спеціальними технологіями й методиками можна завдати своєму здоров'ю непоправної шкоди. Авторитети в області вивчення мозку, наприклад, як лауреат Нобелівської премії Р.У. Сперрі [13, 653], підтверджують можливість *безпосередньої зміни фізіологічних характеристик* власного тіла (аж до зміни ваги і хімічного складу клітин!) під впливом *зосередженої думки*. Детальніше цей аспект ми розглядаємо, в нашій роботі, коли аналізуємо проблеми виникнення та подолання посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

2. Стверджуємо, що *уміння контролювати думки й керувати ними* дає людині суттєві і надзвичайні переваги в реалізації її життєвих стратегій. В цьому контексті цікаві напрацювання науковців, які займалися розрахунками щодо об'єму й можливостей енергії ментального поля людини впродовж однієї доби [11, 27] Виявляється (і це підтверджується їхніми експериментальними дослідженнями) через зазначене поле проходить об'єм енергії, який досягає 450 кКал. У фізичному вимірі завдяки такій кількості енергії можна підняти вагу в 100 кг до 2000 м. Щоб реально уявити масштаб такої мускульної сили, достатньо спробувати надіти на себе 100-кілограмовий рюкзак і піднятися на гірську вершину заввишки 2 км.

Звичайно, виникає запитання: «Як ми використовуємо у своєму повсякденному житті такий величезний подарунок природи?». Науковці знову допомогли встановити істину. Виявляється, що з орієнтовно 70 тисяч думок за добу, які в середньому проходять через ментальне поле людини, 90% думки про минуле й майбутнє. Тобто 90% енергії витрачається даремно, бо минуле вже пройшло, а майбутнє не обов'язково буде таким, як хотілося б.

Щодо залишку (10%), то тут справа ще гірша. Виявляється, що думки людини переважно вражені такими «*вірусами*» *свідомості*, як страх, тривога, вина, образа, агресія, гнів, депресія, заздрість тощо. Достатньо одного прикладу, щоб зрозуміти, яку потужну загрозу несе собі людина, коли не контролює свій процес мислення: прояв п'ятихвилинного гніву пригнічує імунну систему настільки, що потребує шість годин для свого відновлення. І зовсім інший приклад: прояв співчуття (емпатії загалом) до іншої людини впродовж п'яти хвилин підвищує імуноглобулін на 41% і продовжує підвищувати його ще впродовж 6-ти–8-ми годин.

Є велика кількість прикладів із життя людини, коли вміння контролювати мислення сприяє досягненню бажаних перемог, і в той же час, його відсутність - призводить до прикрих, а то і край небезпечних поразок. Саме тому питання, яке ми аналізуємо, є актуальним і потребує свого якнайшвидшого вирішення. Однак, якісно й ефективно це можна зробити тільки тоді, коли людина повністю володітиме *системою знань про свою свідомість як головну й фундаментальну субстанцію Буття, його самопороджуючу причину*.

Треба констатувати, що, незважаючи на надзвичайно високий розвиток сучасної цивілізації, людство *не має* достатніх знань у цій царині. Так склалося, що в соціумі дотепер *відсутня наука про Свідомість*, оскільки в матеріалістичній парадигмі, яка вже декілька століть домінує в житті людини, окрім фізичної реальності, більше нічого не існує. Саме через це в питаннях будови Всесвіту, його еволюції й онтології Буття *академічна наука здатна охопити лише найнижчий рівень реальності світосприйняття* – фізичний і матеріальний світ. Увесь її методологічний апарат переважно зосереджений на одній іпостасі нашого Всесвіту – на *корпускулярному рівні, хвильова ж природа* навколишнього світу й людини як її невід’ємної частини залишається в пошуках і дискусіях *тільки вузького кола вчених*.

В цьому контексті є серйозні зауваження і до традиційної *теорії пізнання*, яке потребує суттєвого і якнайшвидшого удосконалення. Після, посправжньому, революційних змін у розумінні дійсної природи Буття зазначена теорія *не спроможна адекватно* забезпечувати об’єктивне сприйняття людиною навколишнього світу. До відкриття квантового світу можна було погоджуватись зі старим інструментарієм пізнання (чутливе сприйняття, раціональне, абстрактне мислення), але тепер, при сьогodнішніх знаннях, він не тільки обмежує подальший розвиток людини і його життя, а вже стає небезпечним, так як не може завчасно і повноцінно дати відповіді на край складні виклики поточного часу.

3. Якщо в цьому контексті говорити про точку зору психологів і біологів-матеріалістів, то в їхньому трактуванні свідомість виникає в процесі постійної нервової діяльності, що весь час ускладнюється і є «синтезом» елементарних функцій психіки (відчуттів, сприйняття, пам'яті).

За їх твердженням, свідомість (індивідуальна) – вища форма психічного відображення, властива лише людині й зумовлена суспільним характером її життєдіяльності й розвитком мовлення (Атлас по психології). В нашому розумінні *це однозначно досить спрощене сприйняття головної субстанції Буття*. «Поки дослідник життя не зможе прийняти, принаймні як гіпотезу, що свідомість - це єдина вічна Реальність і що все інше є ілюзією, відображенням, він ніколи не зможе досягти впевненого положення ні в одній області істинної філософії [12, 312-314], а отже, і істотних досягнень в будь-якій сфері наукової діяльності.

Насправді, свідомість, якою ми щомиті користуємося, – це не просто *нейрофізіологічні процеси в мозку або елементарні хімічні й неврологічні реакції в тілі*. Наше переконання полягає в тому, що у *фізичному світі саме свідомість творить матерію й усе, що існує й оточує нас* (згадану проблему розв’язували дослідники світового рівня Макс Планк, Нільс Бор, Вернер Гейзенберг, Ервін Шредингер, Джон фон Нейман, Девід Бом, Карл Прибрам та багато інших відомих вчених). Наприклад, великий німецький фізик-теоретик, один із засновників квантової теорії, лауреат Нобелівської премії Макс Планк, висловлюючи свою думку про свідоме, сказав: «Матерія

виникає й існує тільки під дією сили. Ми вбачаємо за цією силою наявність деякого свідомого розуму, який і є матрицею всього суцього» [10, 42].

Необхідно зрозуміти, що *свідомість є на всіх рівнях організації матерії*. Вона самоорганізовується, утворюючи різноманітність і множинність форм. Нам необхідно *прийняти новий світогляд*, оскільки сучасному світові потрібна *нова еволюційна модель мислення*. *Наш шлях – це дорога відкритої, розширеної свідомості й нового мислення* в межах нової онтологічної парадигми, на яку ми вже вказували: “Свідомість – Інформація – Енергія – Матерія”. Ця парадигма й система знань, яку вона започаткувала, хоча й потребує свого подальшого розвитку, але вже сьогодні *може розв’язувати* нагальні й важливі проблеми людського буття. У контексті зазначеної парадигми для розуміння її стратегії буде доцільно навести авторське робоче визначення суті свідомості: *Свідомість – інструмент енергетичної й інформаційної детермінації матеріальної реальності, здійснюваної Абсолютним Спостерігачем із певною метою*.

Необхідно зазначити, що цей *революційний умовивід* не є виключно особистим продуктом філософських чи метафізичних роздумів і напрацювань автора. Ще з 20-х років минулого століття й до сьогодні ця проблема є наріжною в широких сферах різноманітних наук, зокрема у квантовій механіці. Як відомо, нобелівські лауреати Нільс Бор [1, 606] і Вернер Гейзенберг [3] сформулювали так звану *«копенгагенську інтерпретацію»* квантової механіки, яка приводить саме до такого розуміння природи свідомості.

Слід звернути увагу ще на один факт: більшість фізиків відмовляються розглядати Спостерігача як біологічний феномен, що володіє органом, здатним у результаті «вищої нервової діяльності» виробляти інтелект як «властивість високоорганізованої матерії». Було б дивним, якби хтось із них осмислив *«колас хвильової функції»*, як один з «умовних» чи «безумовних» рефлексів академіка Івана Павлова. Американський вчений, дослідник з фізики елементарних частин і теорії систем Фрітьоф Капра вважає, що «найважливішою ідеєю квантової теорії – спостерігач необхідний не тільки для того, щоб спостерігати властивості субатомного феномену, а й для того, щоб змусити ці властивості проявитися [5, 121]. *Квантовий Спостерігач – це Свідомість для всіх*, хто розділяє копенгагенську інтерпретацію Всесвіту. Тепер всім, хто реально хоче впровадити справжні закони Всесвіту в життя, необхідно зробити так, щоб цю парадигму *прийняла система психологічних наук*. Адже традиційна психологія стоїть на позиціях відображення *так званої «об’єктивної реальності»* тоді, коли квантова фізика стверджує, що саме *Спостерігач і його свідомість* творять реальні феномени матеріального світу.

Із вищевикладеного можна зробити тільки один висновок: *наше уявлення про фізичний світ, де ми перебуваємо, дуже далеке від розуміння його реального стану*.

Спостерігач не тільки бачить світ «зовні», як стверджує ньютонівська фізика. Він уже самим актом спостереження *впливає на світ, змінює і навіть, на думку деяких фізиків, створює його* [2, 87] (курсив мій – В.К.). Акт спостереження *створює* об'єкт спостереження. Концентруючи увагу, ми *творимо* суб'єктивний внутрішній спосіб реагування, певні *об'єкти* (думки, почуття, емоції тощо). Це відбувається, тому що *Спостерігач наділяє частки, що є у Всесвіті, масою*, таким чином, людина за певних життєвих обставин *стає творцем власних психотравм й особистих трагедій*. Але чому ми все-таки не можемо змінювати вантажівки, бульдозери, а також наприклад, катастрофічне становище з екологією на Землі? Як говорить доктор Джо Діспенза, "тому що ми втратили силу спостереження", далі він пояснює: "Субатомний світ реагує на наше спостереження, але в середньому людина втрачає увагу, сконцентровану на об'єкті, кожні 6-10 секунд ... так хіба може бути значним вплив людини, яка не здатна зосередитися? Якщо робити це належним чином, спостерігати як треба, ми побачимо: нам відкриваються нові життєві можливості." [4, 131]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на наше переконання, найближчим часом в систему психологічних наук необхідно *впровадити новий науковий напрямок – квантову психологію*. Запропонований напрям *не є альтернативою існуючій системі* (психоаналіз, біхевіоризм, еріксонівський напрям, гештальт-напрямок, гіпноз тощо). Він є *комплементарним* до діючої системи психологічної науки, *логічно заповнює прогалини*, які раніше не враховувалися. Наша стратегія в побудові напрямку квантової психології збігається з ідеями таких найбільш відомих вчених в зазначеній галузі, як Роберт Уїлсон, Стівен Волинські, Джон фон Нейман, інші.

Основою системи знань у галузі квантової психології, на наш погляд, повинні стати гармонійно поєднані знання, які представлені традиційними галузями *західної психології, філософією Сходу* (східних традицій), *квантовою механікою й новою світоглядною парадигмою* на базі онтологічної моделі, що представлена формулою "Свідомість – Інформація – Енергія – Матерія". У даному науковому напрямку *Свідомість як єдина і головна субстанція Буття* Всесвіту, на відміну від психіки, яка в сучасній психології є її основним предметом, має посісти виняткове й відповідне їй місце в багатовимірному житті людини, в тому числі і як *базовий предмет психології*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бор Н. О строении атомов / пер. Нобелівської доповіді, зробленої 11 грудня 1922 р. у Стокгольмі та опублікованої в журналі «*Die Naturwissenschaften*», Bd. 11, p. 606 (1923), № 4. С. 417–448.
2. Волински С. Квантовое сознание /пер. с англ. Ивахненко Д. Киев, 1997. 198 с.
3. Гейзенберг В. Лауреаты Нобелевской премии: Энциклопедия. М.: Прогресс, 1992.
4. Диспенза Д. в книге Арнтц У., Чейс Б., Висенте М. Кроличья нора, или Что мы знаем о себе и Вселенной / пер. с англ. Степанова А.Н. Москва: ООО «Издательство Эксмо», 2018. 448 с.
5. Капра Ф. Дао. Физики / Пер. с англ. Попов М.: «ЯНА-ПРИНТ», 1994. 368 с.

6. Кобозьев Н. И. у книзі Крутов В. В. Возвращение к себе. Основы развития сознания и управления мышлением. Киев : Генеца, 2014. 400 с.
7. Крутов В. В. Возвращение к себе. Основы развития сознания и управления мышлением. Киев : Генеца, 2014. 400 с.
8. Ламарк Ж.-Б. Избранные произведения в двух томах. Том 1 «Ответы в книге Бытия» – АН СССР. — 1955. - С. 354, URL: <https://answersingenesis.org>
9. Липтон Б. Умные клетки: Биология убеждений. Как мышление влияет на гены, клетки и ДНК / Пер. с англ. Палец Д., Мышкин А. – Москва: София, 2014 г. 224 с.
10. Sperry R.W. «Mind-brain interaction: mentalism, yes; dualism, no» Neuroscience 5: 195-206. Reprinted in: AD Smith, R. Llanas and PG Kostyuk (Eds.), Commentaries in the Neurosciences (Oxford: Pergamon Press) pp. 651-662 (1980)

REFERENCES

1. Bor, N. (1923)/ O stroenii atomov / per. Nobelivskoi dopovidi, зробленої 11 hrudnia 1922 r. u Stokholmi ta opublikovanoi v zhurnali «Die Naturwissenschaften», Bd. 11. № 4. P. 417–448 (in Ukrainian).
2. Volinski, S. (1997)/ .Kvantovoe soznanie / per. s angl. Ivahnenko D. Kiev, 198 p. (in Russian).
3. Geyzenberg, V. (1992). Laureaty Nobelevskoy premii: Entsiklopediya. M. : Progress, (in Russian).
4. Dispenza D. v knige Arntts U., Cheys B., Visente M. Krolichya nora, ili Chto myi znaem o sebe i Vselennoy. (2018) / per. s angl. Stepanova A.N. – Moskva: ООО «Izdatelstvo Eksmo», 448 p. (in Russian).
5. Kapra, F. Dao. (1994). Fiziki / Per. s angl. Popov M., «YaNA-PRINT», 368 p. (in Russian).
6. Kobozev, N. I. v knige Krutov V. V. Vozvrashchenie k sebe. Osnovy razvitiya soznaniya i upravleniya myishleniem (2014). Kiev : Geneza, 400 p. (in Russian).
7. Krutov V. V. Vozvrashchenie k sebe. Osnovy razvitiya soznaniya i upravleniya myishleniem (2014). Kiev : Geneza, 400 p. (in Russian).
8. Lamark Zh.-B. (1955). Izbrannyye proizvedeniya v dvuh tomah. Tom 1 «Otvety v knige Byitiya» – AN SSSR. P. 354, URL: <https://answersingenesis.org> (in Russian)
9. Lipton, B. (2014). Umnyie kletki: Biologiya ubezhdeniy. Kak myishlenie vliyaet na genyi, kletki i DNK / per. s angl. Palets D., Myishkin A. – Moskva: Sofiya, 224 p. (in Russian).
10. Sperr, R.W. (1980). «Mind-brain interaction: mentalism, yes; dualism, no» Neuroscience 5: 195-206. Reprinted in: AD Smith, R. Llanas and PG Kostyuk (Eds.), Commentaries in the Neurosciences (Oxford: Pergamon Press). P. 651–662

РЕЗЮМЕ

Василий Крутов

доктор юридических наук, кандидат педагогических наук, профессор,
вице-президент Всемирного Союза Ученых за Мир по развитию

Новая онтологическая парадигма развития человека в системе формирования личности

В статье автор рассматривает фундаментальные различия между мировоззренческими подходами в традиционной и инновационной системах знаний. На основе анализа последних научных достижений квантовой физики и космологии, а также критики мировоззренческих основ современного «научного реализма» приходим к выводу о том, что выход из мировоззренческого кризиса современной науки следует искать в разработке новой Духовной парадигмы мышления. В статье раскрыта сущность понятия «сознание» и указаны серьезные замечания к традиционной теории познания человека. Статья содержит обоснование необходимости использования инновационной

онтологической парадигмы и внедрении нового научного направления - квантовой психологии.

Ключевые слова: эволюция; новая онтологическая парадигма; инновационная система знаний; квантовая психология; сознание; субстанция Бытия; энергия; наблюдатель; материя.

SUMMARY

Vasilyi Krutov,

Doctor of Law, PhD (Pedagogical Sciences), Professor
Vice President for Development at GUSP

New ontological paradigm in the system of personality formation

Introduction. *We have lived for more than three centuries in the old academic paradigm, which claimed that the world existed forever and no one created it. In the 20th century, as a result of discoveries, first of all, in the field of quantum physics, there was formed the hypothesis that our Universe, including the Solar System, arose as a result of the Big Bang.*

Today we are on the verge of creating a theory of everything, which would be based on the superstring theory that can unite the theory of general relativity of Albert Einstein and the theory of quantum mechanics. It is assumed that the aforementioned theory will unite four main Universe interactions: gravity, strong and weak nuclear interactions, and electromagnetism. This should give answers to questions that have worried humanity for many years, for example: "How and where did the Universe originate from? What is its true nature? How did life begin on earth? What does the anthropic principle mean, according to which man appeared and evolved?"

Purpose. *The purpose of the article is to disclose the author's vision of human development in the system of personality formation. To compare how these ideas are described in the existing and innovative knowledge systems.*

Methods. *Was used a system of theoretical and empirical research methods to achieve the goal and reveal the relevance of the topic: analysis, deduction, induction, modeling, abstraction, as well as specific research methods, such as observation and experiment.*

Results. *The article reveals the essence of the concept of "consciousness" and gives serious remarks to the traditional theory of human cognition. The article contains rationale of the use of innovation ontological paradigm and introducing a new scientific direction - quantum psychology.*

Originality. *The essence of fundamental differences between ideological approaches in traditional and innovative systems of knowledge about a person has been revealed.*

Conclusion. *We are convinced that there is necessity to introduce in the nearest future a new scientific direction - quantum psychology. The proposed direction is not an alternative to the existing system (psychoanalysis, behaviorism, Erickson's direction, gestalt-direction, hypnosis, etc.). It is complementary to the current system of psychological science and logically fills the gaps that were not previously taken into account. Our strategy is to create the direction of quantum psychology. It coincides with the ideas of such prominent scientists in the area as Robert Wilson, Stephen Volynsky, John von Neumann, and others.*

In our opinion, the basis of the system of knowledge in the field of quantum psychology should be provided by harmoniously combined experience from the spheres of the traditional branches of Western psychology, the philosophy of the East (Eastern traditions), quantum mechanics, and a new philosophical paradigm based on the ontological model represented by the formula "Consciousness - Information - Energy - Matter." In this scientific direction, Consciousness as the only and main substance of the Genesis of the Universe, in contrast to the psyche, which in modern psychology is its main subject, must possess an exceptional and appropriate place for in the multidimensional human life, as well as a basic subject of psychology.

Key words: *evolution; new ontological paradigm; innovative system of knowledge; quantum psychology; consciousness; substance of Being; energy; observer; matter.*